

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закону України «Про захист прав споживачів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
3. Лист Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 024/02.0-7.1. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/621c8a543cda9382669631.pdf>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій: Закон України від 04.11.2020 № 962-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-20#Text>
5. Світлак І. Послуга як об'єкт цивільних прав. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. №1(2). С. 88-93.
6. Степанович Д.Г. Послуга як об'єкт цивільних прав. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 59. С. 558-564.
7. Федорченко В.К. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму. Монографія. К.: ВЦ «Академія», 2013. 368 с.
8. Bianchi R. V., Stephenson M., Hannam K. The contradictory politics of the right to travel: mobilities, borders & tourism. *Mobilities*. 2020. № 15.2. P. 290–306.
9. Filipiak B., Dylewski M., Kalinowski M. Economic development trends in the EU tourism industry. Towards the digitalization process and sustainability. *Quality & Quantity*. 2023. № 57(3). Pp. 321-346.
10. Font X., Torres-Delgado A., Crabolu G., Palomo Martinez J., Kantentbacher J., Miller G. The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. Vol. 31(7). Pp. 1608-1630.
11. Pasięka S.R., Kolokolchikova I.V., Morozova O.H., Krushynska A.V., Krasnodied T. L., Popova T. V. The potential of tourist and recreational clusters in European space. *Geo Journal of Tourism and Geosites*. 2021. Vol. 39. Pp. 1488-1500.
12. Sheller M. Air mobilities on the US-Caribbean border: Open skies and closed gates. *The Communication Review*. 2010. Vol. 13. Pp. 269-288.
13. Tesfahuney M. (1998). Mobility, racism, geopolitics. *Political Geography*. 1998. Vol. 17(5). Pp. 499-515.

Зайченко В.В.,

д. е. н., професор

Сухотенко Д.І.,

здобувач вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Сучасний готельно-ресторанний бізнес характеризується швидкими змінами та нововведеннями, які спрямовані на задоволення зростаючих та різноманітних очікувань клієнтів. В умовах глобалізації та технологічного прогресу, заклади готельно-ресторанного бізнесу стикаються з необхідністю адаптації до нових викликів, що включають екологічні стандарти, цифровізацію сервісу, та персоналізацію обслуговування. Ця галузь також відчуває вплив змін у споживацьких вподобаннях, де сучасні клієнти прагнуть не просто якості послуг, а унікального досвіду та вражень. Розуміння особливостей роботи сучасних закладів вимагає аналізу кількох ключових аспектів: інтеграція передових технологій в повсякденну діяльність, стратегії сталого розвитку, новітні тенденції у кулінарії, та вплив культурних факторів на управління закладами. Крім того, важливим є розгляд методів управління персоналом та клієнтської взаємодії, що стають дедалі більш складними в умовах високої конкуренції. В цьому контексті, дослідження сучасних закладів готельно-ресторанного бізнесу відображає постійний пошук балансу між інноваціями та збереженням традиційних цінностей гостинності, де кожен аспект діяльності підлягає переосмисленню відповідно до потреб сучасного ринку.

В умовах триваючої війни в Україні, сектор готельно-ресторанного бізнесу зіткнувся з унікальними викликами та вимушеною необхідністю швидкої адаптації. Військові дії значно вплинули на туристичний потік, змусивши багато готелів переорієнтуватися на нові ролі, включаючи надання притулку внутрішньо переміщеним особам або навіть забезпечення місць для гуманітарної допомоги. Підприємства готельного бізнесу стикаються з потребою забезпечення безпеки, як для гостей, так і для персоналу, що змушує їх впроваджувати додаткові заходи, такі як посилені процедури охорони та евакуаційні плани. В той же час, деякі заклади адаптували свої простори для підтримки військових або волонтерських центрів, показуючи гнучкість у відповідях на кризові ситуації. Ресторанний сегмент також переживає зміни, викликані не лише зниженням кількості клієнтів, але й перериваннями в ланцюжках поставок, що змушує їх шукати місцеві джерела продовольства або переформатовувати меню, адаптуючи його до доступних ресурсів. Це також підтверджує важливість інновацій і креативних підходів у вирішенні проблем, які поставила війна. З усіх цих викликів, найважливішим стає здатність готельно-ресторанного бізнесу підтримувати економічну стійкість і адаптивність, забезпечуючи в той же час ефективну підтримку спільноти та відіграючи роль в соціальному відновленні країни.

Готельний ринок України останнім часом переживав значні випробування через пандемію COVID-19, а наразі через військову агресію росії, що розпочалася у 2022 році. Ці події суттєво вплинули на сектор гостинності, призвівши до зниження кількості готелів. Зокрема, протягом двох років ринок втратив значну кількість закладів, які були знищені або пошкоджені внаслідок обстрілів або опинилися на окупованих територіях. У 2022 році загальна кількість готелів в Україні зменшилася на 16,7% у

порівнянні з попереднім роком, а в 2023 році скорочення тривало, досягнувши 4,5% [1].

Війна також негативно позначилася на завантаженості готелів: найвища завантаженість спостерігалася на заході країни, в той час як у центральних та східних областях багато готелів працювали зі збитками або взагалі припинили діяльність. На сході та півдні України через бойові дії та окупацію значна кількість готелів змушена була призупинити роботу. Станом на середину 2024 року в Україні функціонували 2017 готелів, серед яких міжнародні склали 1,1%, національні мережеві - 5,1%, різні формати - 80,3%, мотелі - 9,6% та гостели - 3,9% [1].

Аналізуючи діяльність готельно-ресторанного бізнесу України, можна виділити такі ключові проблеми:

1. Вплив політичної нестабільності та військових дій. Останні події, пов'язані з військовим конфліктом в Україні, суттєво вплинули на готельно-ресторанний бізнес. Це призводить до зниження туристичного потоку, відтоку інвестицій та загальної невизначеності в бізнес-середовищі.

2. Економічні труднощі. Висока інфляція, девальвація національної валюти, зростання цін на продукти харчування та енергоресурси ставлять під загрозу прибутковість бізнесу. Вартість обслуговування та утримання готельних та ресторанних комплексів зростає, що ускладнює фінансове планування.

3. Проблеми з ланцюжками постачання. Нестабільність поставок продуктів харчування та інших товарів необхідних для ресторанів і готелів через закриття багатьох доріг та кордонів також є серйозною проблемою. Це може призводити до перерв у роботі та підвищення вартості товарів.

4. Кадрові питання. Висока міграція кваліфікованих працівників за кордон в пошуках більш стабільної роботи і кращих умов життя призводить до дефіциту кваліфікованого персоналу в галузі.

5. Необхідність адаптації до нових стандартів безпеки. Забезпечення безпеки гостей стає ще більш критичним питанням. Готелі та ресторани змушені впроваджувати додаткові заходи безпеки, що також потребує додаткових витрат.

Ще однією важливою проблемою, яка впливає на роботу готельно-ресторанного бізнесу в Україні, є постійна загроза обстрілів та інших військових дій. Це створює серйозні виклики для безпеки гостей та персоналу, а також ускладнює планування діяльності підприємств:

1. Потреба в захисних заходах. Готелі та ресторани можуть бути змушені вкладати значні кошти у захисні конструкції, такі як укриття тощо.

2. Планування евакуації. Забезпечення безпеки в умовах загрози обстрілів вимагає чіткого та ефективного плану евакуації, який повинен бути добре розроблений і зрозумілий для всіх працівників і гостей.

3. Зниження потоку туристів. Загроза військових дій відлякує туристів і веде до значних втрат у доходах, що особливо критично для готельного бізнесу, який значною мірою залежить від туризму.

Перераховані виклики вимагають від управління готельно-ресторанного бізнесу знаходити баланс між забезпеченням безпеки і продовженням комерційної діяльності, що стає дедалі більш складним у воєнний час.

Поступове відновлення готельного бізнесу в Україні в 2023-2024 роках відбувалося під впливом ряду ключових факторів, які допомогли готелям адаптуватися до змінених умов. Насамперед, через зменшення кількості іноземних туристів і припинення багатьох авіасполучень готелі зосередили увагу на внутрішньому ринку. Це призвело до зміни структури попиту та зорієнтувало послуги на більш широкий спектр клієнтів, включно з бізнес-мандрівниками та внутрішньо переміщеними особами. Крім того, значну увагу приділено питанням безпеки та інфраструктури. Готелі, що обладнані укриттями, генераторами та іншими засобами безпеки, стали особливо популярними серед клієнтів. Також важливим стало дотримання критеріїв безбар'єрного доступу, забезпечення яких відкриває готелі для клієнтів з обмеженими можливостями. Готелі також розширили перелік своїх послуг, пропонуючи креативні рішення, такі як коворкінги під час відключень електроенергії, дитячі табори, освітні та оздоровчі програми, що виявилися популярними. Технологічні інновації, такі як онлайн-сервіси та системи автоматизації, дозволили оптимізувати управління енергетичними ресурсами та покращити якість обслуговування. Ці зміни допомагають готельному бізнесу не лише виживати в складні часи, а й використовувати можливості для розвитку та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Таким чином, в умовах війни та глобальних змін готельний бізнес в Україні продемонстрував здатність до швидкої адаптації та інновацій, що дозволяє йому не лише виживати, а й розвиватися, відіграючи важливу роль у відновленні країни.

Список використаних джерел:

1. В Україні зростає кількість готелів та хостелів, внутрішній туризм сприяє розвитку індустрії. URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-zrostaе-kilkist-goteliv-ta-khosteliv-vnutrishniy-turizm-e-drayverom-rozvitku-indus-trii-doslidzhennya-03102024-23985> дата звернення: 24.03.2025).
2. Ковальчук Т.Г. Перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в умовах глобалізації світового господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23(1). С. 126–130.
3. Лисюк Т., Терещук О., Пасічник М. Інноваційні технології у готельно-ресторанному господарстві. *Економіка та суспільство*. 2022. №40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-11> (дата звернення: 24.03.2025).
4. Непочатенко, В., Нагернюк, Д. Готельний ринок в умовах війни та перспективи його розвитку. *Економіка та суспільство*, 2024. (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-133> (дата звернення: 24.03.2025).

5. Tai Y.F., Wang Y.C., Luo C.C. Technology-or human-related service innovation? Enhancing customer satisfaction, delight, and loyalty in the hospitality industry. *Service Business*. 2021. №15(4). Pp. 667- URL: <https://doi.org/10.1007/s11628-021-00461-w> (дата звернення: 24.03.2025).

Рутинський М. Й.

к. г. н., доцент

Павленко М. О.

здобувач другого рівня вищої освіти

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКОВОЇ НІШИ ПАРК-ОТЕЛІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

До початку війни (2014 р.), особливо повномасштабного вторгнення (2022 р.) парк-отелі України посідали ринкову нішу високоякісного курортного заміського відпочинку та інвестували значні кошти у розвиток вишуканого ландшафтно-паркового облаштування території та насичення її різноманітними формами активного різнобічного дозвілля [1, с. 28].

На четвертому році повномасштабної російсько-української війни доводиться констатувати про втрату розгалуженої інфраструктури приморських парк-отелів на узбережжях Азовського і Чорного морів, що опинилися в окупації, були частково розграбовані окупантами, а частково знищені прицільними ударами [2].

З іншого боку, у найбільш віддаленому від театру воєнних дій західному регіоні держави за ці роки парк-отелі продовжують стабільно функціонувати з піками напливу постояльців у періоди літніх відпусток і новорічно-різдвяних святкувань. Більше того, статистика, статті у пресі, пости і ютуб-релізи тревел-блогерів свідчать про наявність тренду активної розбудови у курортно-рекреаційних місцевостях цього тилового регіону дедалі нових готельно-відпочинкових комплексів найпопулярніших на сьогодні форматів «глемпінг» «велнес&спа готель» та «парк-отель». Цьому, очевидно, сприяє закритість кордонів для більшості чоловіків, відсутність прямого туристичного авіасполучення із закордонними курортами, а також природне прагнення українських сімей до принаймні короточасного повноцінного відпочинку в модних сучасних готельно-відпочинкових закладах.

Зовсім інша кризова ринково-воєнна ситуація визначає режим і успішність функціонування мережі парк-отелів Київщини, Харківщини, Одещини, інших областей центрального і південного регіонів України. Під постійною загрозою дронівих і балістичних атак низка донедавна популярних парк-отелів причорноморського узбережжя, у рекреаційних ареалах поблизу Києва, Харкова, Дніпра, Запоріжжя просто припинили діяльність, або епізодично приймають постояльців. Така консервація бізнесу до кращих часів